

міжнар. форуму (Львів, 26–29.05.2009). Львів: Львів. держ. ін-т новіт. технологій та управління ім. В. Чорновола. 2009. С. 179–182.

5. Коробкин А. В. Понятие и принципы гражданско-правовой медиации. Человек: преступление и наказание. 2011. № 3. – С. 153–156.

6. Директива № 2008/52/ЄС Європейського парламенту і Ради про деякі аспекти посередництва (медіації) в цивільних та комерційних справах від 21.05.2008 URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_a95

7. Проект Закону України Про медіацію (реєстрац. номер 3665 від 17.12.2015) URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57463.

8. Проект Закону України Про медіацію (реєстрац. номер 3665–1 від 29.12.2015) URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57620.

9. Наказ Міністерства соціальної політики України від 03.09.2012 № 537 «Про затвердження Переліку соціальних послуг, що надаються особам, які перебувають у складних життєвих обставинах і не можуть самотійно їх подолати» URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z1614-12>

Ключові слова: цивільний процес, медіація, альтернативний спосіб, вирішення спорів, медіатор.

Ключевые слова: гражданский процесс, медиация, альтернативный способ, разрешение споров, медиатор.

Key words: civil process, mediation, alternative method, dispute resolution, mediator.

Мартинюк Євгеній Ярославович

Центральноукраїнський державний педагогічний університет ім.

В. Винниченка,

аспірант кафедри державно-правових дисциплін та

адміністративного права

ДВОХАСПЕКТНИЙ ПІДХІД ДО АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У СВІТЛІ КОНЦЕПЦІЇ ПРИРОДНОГО ПРАВА

Запорукою успішного вирішення будь-якої вузько-спеціалізованої правової проблеми є аналіз її через правову парадигму. Ще фундатор теорії лібералізму Шарль Луї де Монтеск'є відмічав, що «якщо принципи правління зіпсовані, самі найкращі закони перетворюються

на дурні і обертаються проти держави, і навпаки, якщо принципи в силі, то і дурні закони мають такий же ефект як і найкращі: сила принципів все собі підкорює» [1, с. 116]. Екстраполюючи дане твердження класика, можна стверджувати, що розуміння утямку [2] «адміністративної відповідальності» не можливе без його співставлення з системоутворюючою на сьогодні концепцією природного права.

Тема сутності адміністративної відповідальності має певний ступінь розробки у вітчизняних науковців, зокрема у таких авторів як В. Б. Авер'янова, О. Ф. Андрійко, О. М. Бандурка, Ю. П. Битяка, А. С. Васильєва, А. Т. Комзюка, Д. М. Лук'яня, Ю. С. Назара, І. М. Проць, О. Ю. Салманової та інш. Втім до цього часу залишається дискусійним питання щодо переваги ретроспективного, проспективного чи двохаспектного підходів при розумінні суті даного інституту і їх взаємоузгодженість із концепцією природного права.

Узагальнення сучасних поглядів на адміністративну відповідальність свідчить про поступовий відхід від радянської правової спадщини, коли вона, через її управлінський зміст, розглядалась як негативна реакція держави у вигляді санкцій на певні протиправні прояви та як обов'язок правопорушників звітувати за свої дії перед її державними органами. На даний час вона все ж більше розглядається як специфічна форма державно-правового реагування на певну категорію правопорушень та як самостійний правовий засіб охорони та захисту відповідних суспільних відносин [3, с. 57–58; 4, с. 157–158].

З даного узагальнення не важко побачити, що все ж продовжується переважати етатистсько-позитивістський погляд на адміністративну відповідальність, який дисонує з концепцією природного права, яка з часів закінчення II Світової війни домінує у світі. На сьогодні наука не може дати даній концепції точний теоретичний опис. Утім загальноприйнято її розглядати як певний соціальний інститут, який приймає участь в оцінюванні та усвідомленні того, що справді добре для людини, і що насправді вимагається практичною розумністю. Воно є універсальним і незмінним, є «вищим» правом, яке відкривається розумом, через розуміння того, що для життя є добрим, на

відміну від того, що насправді існує. В цьому сенсі розумності воно й розглядається як «природне» [5, с. 2–3].

Якщо проаналізувати сучасні погляди на адміністративну відповідальності через призму природного права, то стає зрозумілим що вже проглядаються елементи даної концепції. Тепер адміністративна відповідальність розглядається не лише як засіб покарання людини державою, а й як засіб охорони та захисту суспільних правовідносин. Однак з точки зору концепції природного права адміністративна відповідальність повинна розглядатись не лише через її правоохоронну функцію, а як певний правовий інститут який має розумну необхідність, тобто через його людиноцентричне та соціальне значення. Оскільки ця «розумність» має природне, «вище» походження, тому вона має відкриватись як через призму знань суміжних наук таких як лінгвістика, філософія, психологія, соціологія, так і через – такі теоретико-правові науки як філософія права і теорія держави та права.

З етимологічної точки зору іменник «відповідальність» походить від старослов'янського слова «вѣдѣти», яке мало одне із значень «знати» [6, с. 394]. Із змістовної точки зору воно тлумачиться, як покладення на когось або взяття на себе обов'язку відповідати за певну ділянку роботи, справу, за чиїсь дії, вчинки, слова [7, с. 390–391, 394].

Психологи визначають відповідальність як зовнішній та внутрішній контроль за діяльністю суб'єкта. Зовнішня, або як її називають соціальна, відповідальність здійснюється завдяки підзвітності особи, заохоченню та санкціям за результати її діяльності. Особистісний самоконтроль полягає в почутті обов'язку, сумлінні [8, с. 989].

У філософії відповідальність розглядається як міра відповідності поведінки особи, групи, прошарку, держави наявним вимогам, діючим суспільним нормам, правилам співжиття, правовим законам; як співвідношення обов'язку і міри його виконання суб'єктом (особою, групою, класом) [9, с. 87]. Ще починаючи з Платона у філософії прийнято розглядати подвійний характер відповідальності: моральну відповідальність та відповідальність перед законом. Такий підхід виокремлює два аспекти відповідальності, а саме позитивний, який полягає у відповідальності особи перед суспільством та негативний,

у яку трансформується перша у випадку порушення встановлених норм. Розробляючи такий підхід соціологія вже виражає його через дихотомію словосполучень «відповідальність перед» (проспективна) та «відповідальність за» (ретроспективна). Проспективна відповідальність пов'язана з добровільною формою реалізації соціальних норм через обов'язок суб'єкта виконувати їх за допомогою правомірної поведінки і реакції на неї. Ретроспективна відповідальність реалізується через примусову форму виражену в обов'язку порушника соціальних норм підпорядкуватися різноманітним заходам суспільного і/або державного примусу [10, с. 7–10, 14–15].

Соціологічний підхід в теорії права став основним підходом до розуміння сутності інституту правової відповідальності [11, с. 8–9]. Він передбачає відхід від позитивістського розуміння права та його дослідження у більш широкому, психолого-соціологічному значенні, через співвідношення між свободою особи та необхідністю виконання «розумно» встановлених правових норм. Тому аналогічно до соціальної відповідальності, правову відповідальність розрізняють в її проспективному, ретроспективному та двохаспектному (поєднання двох попередніх) підходах [12, с. 9].

Адміністративна відповідальність є підвидом правової відповідальності, а тому логічно, що їй притаманні і родові істотні властивості, зокрема ретроспективний, проспективний чи двохаспектний характер. Серед адміністративістів продовжується дискусія щодо переваги котрогось із них. Не претендуючи на всебічну докорінність, варто відмітити, що найбільш життєздатним є двохаспектний підхід.

По-перше, із загальнонаукової сторони, він узгоджує погляди на адміністративну відповідальність з іншими галузями знань, які розглядають відповідальність не тільки через суспільний примус, але й через усвідомлене відчуття людини за виконання чи невиконання соціальної ролі. Така гармонізація різних сфер знань є необхідною для узгодження правової організації суспільства з іншими сферами життя соціуму, як того вимагає «розумність» концепції природного права.

По-друге, з наукової точки зору, двохаспектний підхід надає правнику можливість поглянути на адміністративну відповідаль-

ність не лише крізь призму правоохоронної функції адміністративної відповідальності, а й через її соціальне призначення.

Таким чином, на нашу думку, подальше розроблення адміністративної відповідальності через двохаспектний підход надає можливість віднайти «розумність», або виражаючись нормативною термінологією, його кореляцію із принципом верховенства права, що є одним з головних нормативних втілень концепції природного права. Такий підхід є сьогодні критично необхідним в умовах «застарілого» Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Література

1. Montesquieu Ch. The Spirit of Laws. Translated by Thomas Nugent. New York: Hafner publishing company, 1949. Vol. 1. 382 p.
2. Моргунок В. Про невмотивованість українського терміна «поняття» на позначку одиниці думки. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2012. № 733. С. 29–33.
3. Гончарук С.Т. Адміністративна відповідальність: сутність та окремі проблеми трансформації на сучасному етапі. *Наукові праці Національного авіаційного університету. Серія: Юридичний вісник «Повітряне і космічне право»*. 2007. 3(4), С. 57–60.
4. Комарницька І. Адміністративна відповідальність: теоретико-правові аспекти. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: «Юридичні науки». 2020. № 2, т. 7. С. 155–161.
5. Wacks R. Philosophy of law: a very short introduction. New York: Oxford university press, 2006. 127 p.
6. Етимологічний словник української мови: В 7 т. / АН УРСР. Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні; редкол.: О.С. Мельничук та ін. Київ: Наук. думка, 1982. Т. 1. 632 с.
7. Словник української мови: в 11 т. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І.К. Білодіда. Київ: Наукова думка, 1970–1980. Т. 1. 620 с.
8. Варій М.Й. Загальна психологія: підр. 3-тє вид. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 1007 с.
9. Філософський енциклопедичний словник / НАН України, Ін-т філософії імені Г.С. Сковороди; редкол.: В.І. Шинкарук та ін. Київ: Абрис, 2002. 742 с.
10. Охріменко О.О., Іванова Т.В. Соціальна відповідальність: навч. посіб. Київ: Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут», 2015. 180 с.

11. Безклубий І. Правова відповідальність. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки. 2012. № 91. С. 8–10.

12. Назар Ю.С., Проць І.М. Адміністративна та фінансово-правова відповідальність за порушення бюджетного законодавства: монографія. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2018. 172 с.

Ключові слова: адміністративна відповідальність, трьохаспектний підхід, природне право.

Ключевые слова: административная ответственность, триаспектный подход, природное право.

Key words: administrative responsibility, three-dimensional approach, natural law.

Хендель Наталія Володимирівна

кандидат юридичних наук, доцент,

докторант Національного університету «Одеська юридична академія»

ПАНДЕМІЯ COVID-19 І МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

Проблематика боротьби з інфекційними захворюваннями, включаючи COVID-19, зусилля міжнародного співтовариства щодо вдосконалення систем охорони здоров'я держав, що розвиваються протягом декількох десятиліть актуалізували питання міжнародного співробітництва у сфері охорони здоров'я.

Інституційною основою універсального співробітництва в галузі охорони здоров'я, включаючи боротьбу з поширенням COVID-19, є Всесвітня організація охорони здоров'я, яка була створена в 1945 році на Конференції Об'єднаних Націй з міжнародних організацій у Сан-Франциско. Було прийнято рішення надати майбутньої організації статус спеціалізованої установи ООН. У 1946 р. Міжнародна конференція з охорони здоров'я в Нью-Йорку прийняла Статут Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ). На сьогоднішній день до складу ВООЗ входять 193 держави-члена.

У ХХІ столітті проблематика охорони здоров'я перейшла в ряд глобальних проблем сучасності, включаючи забезпечення справедливості доступу до основних видів медико-санітарної допомоги